

Icoana lui Iisus Pantocrator din Biserica Sfanta Sofia

Biserica Sfanta Sofia - Aghia Sophia - cum o numesc Grecii, este una din minunile lumii crestine, o constructie care, in ciuda tehnicilor care au evoluat de atunci pana azi, nu a putut fi echivalata.

Nu incercam sa prezentam aici in mod exhaustiv istoria si tragedia acestei sacre biserici. Dorinta noastra este numai de a construi un cadru istoric, arheologic si de pietate pentru icoana Mantuitorului-Pantocrator, icoana care a stat acoperita de var si de imagini musulmane vreme de 481 de ani, pentru a apare triumfatoare si aproape intacta de sub straturile pagane, binecuvantand universul cu mana dreapta neatinsa de stricaciunea vremii si a vrajmasilor lui Hristos.

Pe locul unde este astazi Haghia Sophia, a fost initial o Biserica foarte mare, construita de imparatul Constantin, in 350, numita Megalo Ekklesia - Biserica cea mare - care a ars complet in 20 Iunie, 404, fiind construita din lemn. Indata, imparatul Teodosie a inceput constructia unei biserici si mai mari, intre 404 si 416. Pe vreme domniei lui Justinian (527-565), acesta biserica masiva si durabila a fost complet distrusa de rebeliunea NIKA (**Victoria**, Ianuarie, 532), datorita unor nemulumiri populare. Pentru o vreme, tronul lui Justinian este amenintat, dar armata il repune pe imparat si el domneste in pace pana la moarte.

Pe locul bisericii distruse, Justinian incepe constructia unei noi Biserici care fost numita Haghia Sophia, nu in cinstea vreunei sfinte, ci in cinstea Intelepasiunii lui Dumnezeu. Grecii Ortodocsi au atribuit trei adjective majore Sfintei Treimi: Intelepasiunea divina - **Sophia**, Pacea divina - **Irini** si Puterea divina - **Dynamis**.

Arhitectii acestei minuni a crestinatatii au fost doi celebri constructori anatolieni, **Anthemius din Trales** si **Isidor din Milet**. S'au adus cele mai bune materiale din tara si cei mai buni mesteri si vreme de 5 ani, peste 100 de mesteri si 10.000 de muncitori au lucrat la ridicarea bisericii. Construcita are 107 coloane.

In timpul iconoclasmului - lupta impotriva icoanelor - aproape toate mozaicurile si picturile au fost distruse. Dupa biruinta impotriva iconoclasmului si reinstaurarea cultului icoanelor - 843 - s'au refacut frescele si mozaicurile, dar cruciada a patra din 1204 a jefuit biserica de toate podoabele si Haghia Sophia a fost folosita ca biserica principala catolica pentru Cruciatii care au distrus cea mai mare parte a valorilor crestine ortodoxe din Rasarit, producand tot atatea pagube cate au produs si paganii musulmani, daca nu cumva chiar mai mult. Abia in 1261, cand latinii au parasit Constantinopolul, biserica a fost redata cultului ortodox si restaurata.

Dupa cucerirea Constantinopolului de catre Sultanul Fatih Mehmet, Biserica a fost restaurata - fusese mult pagubita de razboi si de un cutremur puternic - si transformata in geamie. Sultanul a alocat sume mari pentru restaurare si pentru unele adausuri necesare cultului musulman. Mozaicurile si pictura au fost acoperite cu var si peste el au fost pictate imagini geometrice sau de plante, pentru ca mahomedanismul nu admite imagini umane sau alte fiinte cu suflet. Icoanele si crucile din mozaic si culori au ramas ingropate, aparent, pentru totdeauna sub var si semne pagane. Arabii au socotit ca smulgerea imaginilor sfinte facute din mozaic - de unde si numarul imens de 30 de

milioane al bucatelilor de mozaic din aur - ar fi costat enorm, pe cand acoperirea lor cu var si aplicarea panourilor cu imagini vegetale era mult mai ieftina. Acest fapt a conservat vechea iconografie a bisericii. Pagubele aduse picturilor si mozaicurilor au fost minime incat, atunci cand s'a permis punerea lor in evidenta, ele au aparut destul de bine conservate.

Dumnezeu insa a hotarit altfel decat oamenii. Cu venirea lui Atatürk la conducerea Turciei, la inceputul secolului nostru, 1923-1938, ceva se schimba in politica interna a Turciei si acest om, care a avut si cativa ministri neturci, intre care si pe Nicolae Batzaria - Mos Nae - a declarat Biserica Sf. Sofia muzeu, scotand-o astfel din circuitul cultului mahomedan si redand-o publicului. Sub presiunea ortodocsilor din toata lumea si a regulilor muzeale, treptat-treptat, panourile cu picturi musulmane au fost indepartate, constituind piese de muzeu separate si s'au pus in evidenta vechile picturi, stralucirea de alta data a bisericii, inainte de jaful latinilor si al Arabilor.

Sunt cateva lucruri minunate care trebuie amintite in legatura cu Aghia Sophia: Istoricii atesta ca, in mometul in care imparatul Justinian a vazut catedrala terminata - dupa zece ani de lucrari - a exclamat: « *Slava lui Dumnezeu ca m'a socotit vrednic pentru o astfel de lucrare. O, Solomoane, te-am intrecut !* »

Intr'adevar, arhitectura extraordinara a bisericii, sensul aerului si acustica uluitoare, cele 30 de milioane de bucatele de mozaic de aur cu care au fost lucrate icoanele si toate celelalte elemente decorative, aparenta ca domul interior statea in aer fara a se sprijini pe nimic, taie rasuflarea oricarui credincios.

Cand eram in inchisoare, arhitectul Constantin Joja, cu care am stat in celula, ne spunea ca din punctul cel mai inalt al Domului atarna sustinuta de un fir de otel subtire o cruce de aur de cateva sute de kilograme care parea ca plutea in aer. Asa cum domul pare ca pluteste asa si crucea lasa impresia unei plutiri, deoarece, din cauza masivitatii ei si a sensului larg al aerului, aproape ca firul de otel disparea. De altfel, ne spunea Joja, oamenii credeau ca cei doi arhitecti - Isidor din Milet si Antemius din Trales - ar fi reusit sa echilibreze sub domul principal, prin descoperiri divine, balanta unor forte de gravitate si a unor forte de ascensiune, incat crucea nu mai avea greutatea ei reala, ci era cu mult mai usoara, ceea ce a permis sustinerea ei printr'un fir de otel atat de subtire. Poate ca era insa, si in acest caz, o subtilitate tehnica, asa cum a fost si in cazul cupolei principale, unde s'au folosit caramizi goale in interior si facute in insula Rodos dintr'un lut unic, poros si foarte usor.

Constantinopolul a cazut in anul 1453. Tradat de occidentali, imparatul a hotarit sa moara cu toata populatia decat sa predea cetatea de buna voie. Sultanul Mehmet i-a trimis mai multe mesaje prin care ii cerea cedarea, prevenindu-l ca daca cetatea va fi cucerita cu forta, legea musulmana cerea ca vreme de trei zile ostasii sa aiba dreptul de a jefui orasul si de a face orice abuz. Imparatul a refuzat. In cele din urma, portile cetatii au fost sparte, Arabii au navalit in cetate si au inceput s'o jefuiasca. Sultanul cu garda de onoare si generalii sai s'au indreptat spre Sfanta Sofia. O mare parte a populatiei se refugiase in Biserica unde s'a savasit Sfanta Liturghie cerandu-se mila lui Dumnezeu.

Cand usile masive ale Bisericii au cedat si paganii au patruns in sanctuar, preotul slujitor a luat potirul cu sfanta Impartasanie, aparandu-l de profanatori, s'a indreptat spre zid si a disparut in el. Asa spune legenda pioasa si tot aceeasi legenda sfarseste cu profetia ca atunci cand Aghia Sophia va fi redata crestinilor, preotul cu potirul va iesi din zid si va continua Liturghia de acolo de unde paganii au intrerupt-o.

Din usile imparatesti, Mehmet Cuceritorul a anuntat luarea in stapanirea islamului a Sfintei Sofii, in 1453, a celui mai mare edificiu religios crestian din lume, la ora aceea. Istoricii arabi spun ca, inainte de a intra, si-a turnat pamant pe cap, ca semn al umilintei, intr'atat de impresionanta apareea marea biserica tuturor.

Icoana lui Iisus Pantocrator a fost pictata probabil, dupa restaurarea cultului icoanelor in anul 843. Incercarile de a o data opteaza pentru secolul al XXII-lea. In 1453, a fost acoperita cu var, odata cu celelalte icoane si mozaicuri stand acoperita pana in 1935, cand a fost repusa in evidenta prin indepartarea panourilor musulmane care o acoperau. Lucratorii au restaurant cu grija partile care mai puteau fi reparate. Mana stanga a Mantuitorului in care tine Evanghelia Sa este distrusa. Din Evanghelie nu se mai vede decat un sfert; dar mana Lui dreapta, mana care binecuvinteaza este neatinsa si binecuvantarea Sa cade peste toti cei care Il primesc si-L marturisesc pe El ca Dumnezeu si Fiu al lui Dumnezeu si Mantuitor al Lumii

Fie slava si biruinta Lui in veci, Amin !

N.B. Icoana lui Iisus Pantocrator ne-a fost daruita de catre vechiul nostru prieten Vasile Manoliu, din Savannah- Georgia, adusa direct de la Constantinopol, unde a participat la un Congres de Istorie a Medicinii. Datele care au stau la baza articolului nostru ne-au fost furnizate tot de el. Aceasta scurta notita vrea sa exprime multumirea noastra pentru bucuria pe care ne-a facut-o. Din cele 30 de milioane de piese de mozaic presupuse ca fiind folosite pentru intreaga biserica, circa 12 milioane au intrat la icoana lui Iisus Pantocrator.
